

מנוי עליו ואוכל מדין אכילת בעלים. ואם שלמים הוא — הרי חזה ושוק נאכלים לכהן.

ומתריצין: אי אפשר לעשות כך. שהרי **האי כהן** — **היכי דמי**, באיזה כהן מדובר כאן?

אי דעביד פסח, אם כבר עשה הכהן פסח ראשון,

דילמא [שמא] **האי קרבן פסח הוא!** **ונמצא פסח נאכל** [לכהן] **שלא למנויו** — שהרי מי שיצא ידי חובתו בפסח ראשון אין מינויו על פסח שני כלום!

ואי דלא עביד פסח — אם הכהן לא עשה עדיין פסח, ויכול לאכול את הפסח מפני שהוא אחד ממנויו.

דילמא [שמא] קרבן זה שלמים הוא. ואם כן, נמצא שהכהן **לא עביד פסח** [לא עשה פסח] כלל!

ומקשינן: עדיין אפשר למצוא תקנה גם לזה: **וניתי כולהו חמשה**, יביאו אתם כל החמשה שנערבו פסחיהן **חד כהן בלבד דלא עביד פסח**.

ונימני עילויה הני חמשה פסחים, וימנה כל אחד מן החמשה את הכהן האחד הזה על פסחו, והוא, האחד, יאכל חזה ושוק של כולם.

דממה נפשך איכא חד דלא עביד פסח, שודאי אחד מהם לא יצא ידי חובתו בפסח הראשון, והקרוב שמביא עכשיו הרי זה פסח. **וקא נפקי ביה והאחד מן החמשה והכהן**, שלא עשו פסח, יצאו בזה ידי חובתם.

ונמצא פסח נאכל שלא למנויו! [והרי אסור להאכיל את הפסח שלא למנויו].

ותמהינן: **האי מאי** מה תירוצך יש בזה? עדיין אפשר למצוא תקנה להוציאם מן הספק.

שכך יעשו: **ניתי כל חד מינייהו פסחו**, יביא כל אחד מהם פסח בפני עצמו. **וניתני** — ויעשה בו תנאי:

ונימא [ויאמר]: **אי ידי בעל מום**, אם קרבן שהבאתי בפסח ראשון היה בעל מום — **האי דאיתי השתא ניהוי פסח**. זה שאני מביא עכשיו יהיה קרבן פסח.

ואי ידי תם, אם הקרבן שהבאתי בפסח ראשון היה תם ויצאתי ידי חובתי — **האי דאיתי השתא ניהוי שלמים**. זה שאני מביא עכשיו יהיה שלמים. [שהרי שלמים באים בנדבה, ונאכלים לבעלים כפסח].

ומתריצין: **לא אפשר** לעשות תנאי כזה. **משום דאיכא**, שיש דין בקרבן שלמים בחזה ושוק — **דכהנים הוא דאכלי ליה** [שהכהנים בלבד אוכלין אותם] ואינם נאכלים לבעלים.

ולכן, אם יביא כל אחד מהם פסח ויתנה עליו בשלמים, אי אפשר ליתנם לכהן שאינו מבני החבורה — שמא הוא פסח. וגם אי אפשר ליתנם לישראל מבני החבורה — שמא הוא שלמים.

ומקשינן: עדיין אפשר למצוא תקנה להוציאם מן הספק:

וכך יעשו: **ניתי כל חד וחד כהן בהדיה**. יביא כל אחד מהם כהן אתו, וימנה אותו על קרבנו. והכהן יאכל את החזה והשוק. כי ממה נפשך: אם פסח הוא — הרי הכהן

היה בעל מום — האי דאייתי השתא ניהוי פסח. זה שאני מביא עכשיו יהיה קרבן פסח.

אי דידי, ואם קרבן שהבאתי בפסח הראשון תם הוא, ואני פטור עתה מעשיית פסח — ניהוי האי דאייתי השתא שלמים, יהיה זה שאני מביא עכשיו קרבן שלמים [כלומר, שלמים הבאים ממותר הפסח].

ואין הוא ממעט בכך באכילתו, דהרי מותר הפסח נאכל ליום ולילה אחד! (2)

ומתריצין: וכי מפרישין תחלה למותרות — וכי אפשר להפריש קרבן לשם "מותר הפסח" לכתחילה?!

והרי לא נאמר דין מותר פסח אלא במפריש לשם פסח ולבסוף נותר לאחרי פסח. בזה בלבד חידשה התורה דין "מותר הפסח".

ומקשינן: ונטרהו יטרחו ויחפשו אנשים שהפרישו שני פסחים ונותר להם אחד מיותר [או שיחפשו אחר אנשים שהפרישו דמים לפסח ונותרו מקצתם. וקונים בהם כבש].

ונייתי יביאו החמשה שנתערבו פסחיהן חמשה כבשים כאלו.

ויתנה כל אחד על שלו ויאמר: אם קרבן שהקרבתי בפסח ראשון היה בעל מום, הרי זה פסח. ואם קרבן שהקרבתי בפסח ראשון היה תם, יהיה זה מותר הפסח כמו שהיה קודם, שדינו כשלמים ונאכל ליום ולילה בלבד.

ומתריצין: אלא מטעם אחר אי אפשר שכל אחד מהם יביא פסח ויתנה עליו בשלמים:

משום דאם יתנה על הפסח בשלמים — קא ממעיט בזמן אכילת שלמים.

דאילו פסח נאכל ליום ולילה בלבד, ואילו שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד.

ועכשיו שמביא קרבן אחד שאנו מסופקים שמא הוא פסח. אי אפשר לאוכלו יותר מיום ולילה. ומה שנותר אחרי יום ולילה חייב לשרפו. והרי יתכן שקרבן זה הוא שלמים, ונמצא שורף קדשים כשרים! (1)

ומקשינן: אמנם אי אפשר להביא פסח ולהתנות עליו בשלמים, אבל עדיין יש תקנה אחרת:

וכך יעשו: נייטי יביאו כל אחד מהם כבש לשם קרבן "מותר הפסח".

ו"מותר הפסח" היינו כאשר אדם הפריש שני כבשים עבור קרבן פסח ונותר לו אחד מהם לאחר הפסח.

או מעות שהפריש אדם לקנות בהם קרבן פסח, ולבסוף השתמש רק במקצתם, שדין המעות שנותרו בידו הוא לקנות בהם קרבן הנקרא "מותר הפסח", והרי הוא כשלמים. ומכל מקום נאכל רק ליום ולילה כפסח.

ויתנה כל אחד מן החמשה, ונימא [ויאמר]:

אי דידי, אם קרבן שהבאתי בפסח הראשון

לبيت הפסול.

2. בשפת אמת הקשה: אף על פי שאינו ממעט באכילתו לאחר יום ולילה, מכל מקום פסח אינו

1. אפילו אם ימתין מלשרוף את הבשר עד אחרי שני ימים ולילה, מכל מקום גרם לקדשים שיבואו לידי שריפה שלא כדין, שהרי אפשר היה לאכלם ביום השני. ואין מביאין קדשים

ומתרצינן: **אלא**, אי אפשר להתנות על בהמה אחת בפסח ובמותר הפסח **משום סמיכה**:

דאילו קרבן פסח לא בעי [לא צריך] **סמיכה**, ואסור לסמוך עליו, שהרי כשסומך על הקרבן נשען עליו בכל כחו, (3) ואסור לעבוד בקדשים שלא לצורך גבוה.

ואילו מותר הפסח בעי [צריך] **סמיכה**.

ולכן אי אפשר להתנות על כבש אחד בפסח ובמותר הפסח. שהרי יתכן שהוא מותר הפסח שצריך סמיכה. ואי אפשר לסמוך על קרבן זה שמה הוא פסח.

ומקשינן: **הא תינה** — התירוץ שתירצנו שאי אפשר להתנות במותר הפסח משום סמיכה הוא תירוץ טוב **בקרבן אנשים** שהרי זה צריך סמיכה.

אבל **קרבן נשים** הרי לא צריך סמיכה. ובה **מאי איכא למימר** — נשים שהיו מנויות בחמשה שנתערכו פסחיהן, מדוע הן לא יכולות להביא כבש ולהתנות עליו בפסח ובמותר הפסח?

אלא מטעם אחר אי אפשר להביא קרבן אחד ולהתנות עליו בפסח ובמותר הפסח:

משום מתנות שנותנים את הדם על המזבח, ויש הבדל בין פסח למותר הפסח בענין זה,

דאילו פסח שופכים את דמו על המזבח **במתנה אחת** על אחת מקרנות המזבח.

ואילו שלמים זורקים את דמם על המזבח **בשתי זריקות שהן ארבע** מתנות [שזורק את הדם בשתי קרנות — בקרן מזרחית צפונית, ובקרן מערבית דרומית, והדם נופל על ארבע כתלי המזבח, כי הדם שבקרן היה מתפשט אל עבר שני הכתלים שבצידיו], וכן הדין במותר הפסח שהוא כשלמים.

ומקשינן: **מאי נפקא מינה? והא תנן: כל הניתנין על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת בלבד**, אפילו אם לכתחילה צריך יותר ממתנה אחת, מכל מקום **כיפר** בדיעבד.

והרי שלמים ומותר הפסח ניתנים על המזבח החיצון, ואם כן יכול להביא כבש אחד ולהתנות עליו בפסח ובמותר הפסח, ויזרוק את דמו במתנה אחת בלבד!

ומתרצינן: **אלא**, מטעם אחר אי אפשר להביא קרבן אחד ולהתנות עליו בפסח ובמותר הפסח:

משום דאילו פסח נותנים את דמו על המזבח **בשפיכה** בנחת, שמקריב את המזרק לקיר המזבח, ושופך עליו כנגד היסוד.

ואילו שלמים בזריקה. שזורק את הדם

נאכל ביום אלא בלילה. ואילו מותר הפסח נאכל ליום ולילה [כך מוכיח השפת אמת], נמצא שמיעט את אכילתו בתחילתו. וכתב לתרץ, שיתכן שפסח שני נאכל ליום ולילה, ומותר לאכלו אפילו ביום לפני הלילה. אלא שחייב לאכול כזית ממנו צלי בלילה. וצריך עיון ועיין

שם.

3. נחלקו תנאים בזה [בחגיגה טז ב.]. יש אומרים שסמיכה בכל כחו היא. ויש אומרים שסמיכה בכל דהו. והגמרא כאן כמאן דאמר שסמיכה בכל כחו היא. שהרי אם מספיק כל דהו, אין זה עבודה בקדשים. תוספות.

מקומות בש"ס אם יש "ברירה" נכלומר דבר שאינו מבורר עכשיו ועתיד להתברר אחר כך האם אומרים שהתברר למפרע שכבר בשעה הראשונה היה עומד לכך].

ובמשנתנו למדנו שאף על פי שבשעת שחיטת הפסח אין ידוע מי יעלה ראשון לירושלים, מכל מקום לאחר שעלה הראשון הוא זכה בחלקו.

ודייקנין שמע מינה ממשנתנו שיש ברירה. וכיון שהתברר עכשיו שזה עלה ראשון, כבר מלכתחילה נחשב שהפסח נשחט עבורו!

ודחינן: אמר רבי יוחנן: לעולם אין ברירה. ובמשנה מדובר שהאב המנה את כל בניו. ומה אמר הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים — כדי לזרזן במצות קאמר. וגם אם לא היה עולה ראשון לירושלים היה אוכל מן הפסח, ואין כאן ענין לברירה כלל.

דייקא נמי יש לדייק זאת גם מדקתני במשנתנו "ומזכה אחיו עמו":

אי אמרת בשלמא, דאמנינהו מעיקרא, שהאב מינה את כל האחים מתחילה בשעת שחיטה, ואפילו מי שלא יגיע ראשון, שפיר, טוב ומובן מדוע מזכה את אחיו עמו.

אלא אי אמרת דלא אמנינהו מעיקרא, שלא מינה האב את כולם מתחילה בשעת שחיטה, אלא עכשיו רוצה למנות את שאר האחים עמו, אז יש להקשות:

וכי לבתר דשחיט, אחרי שכבר שחט את הפסח — מי קמתמנו? האם אפשר להמנות?!

ממרחק, מן המזרק אל המזבח. וכן הדין במותר הפסח שהוא כשלמים.

ומקשינן: מאי נפקא מינה? והא תניא: כל הקרבנות הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה, יצא.

ואם כן יכול להביא כבש אחד ולהתנות עליו בפסח ובמותר הפסח ויתן דמו בשפיכה!

ומתרינין: אימר דקא אמרינן מה שאמרנו בברייתא "כל הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא", זה רק בדאי עבד, שאם עשה כן יצא. אבל האם לכתחילה נמי מותר? הרי ודאי שלא!

ולכן אי אפשר להביא קרבן אחד ולהתנות עליו בפסח ושלמים או בפסח ומותר הפסח. כי דם הפסח דינו בשפיכה ודמם של הללו לכתחילה הוא בזריקה.

מתניתין:

האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על [לצורך] מי שיעלה מכם ראשון לירושלים,

כיון שהכנים הראשון ראשו ורובו — זכה בחלקו.

ומזכה הראשון שזכה את אחיו עמו, שגם הם יאכלו בפסח. ובגמרא מפורש איך יכולים האחים לאכול, והרי אביהם לא מינה אותם.

גמרא:

כבר נתבאר לעיל שנחלקו תנאים בכמה

מתנתין:

לעולם כל הרוצים להמנות על הפסח נמנין עליו, עד שיהיה בו בכדי אכילת כזית לכל אחד ואחד.

נמנין הרוצים להמנות עליו, ומושכין את ידיהם ממנו הרוצים להמשך מפסח זה ולהמנות על פסח אחר, עד שישחט.

אבל אחרי שנשחט אין נמנים עליו. וכן אין נמשכין ממנו.⁽⁵⁾

רבי שמעון אומר: מושכין את ידיהם ממנו עד שיזרק הדם.

והא תנן לקמן "נמנין ומושכין ידיהן ממנו רק עד שישחט!"

אלא, בהכרח, שמע מינה שכבר מינה האב את כל הבנים בשעת שחיטה.

תניא נמי הכי, גם מהברייתא משמע שכדי לזרזן במצות אמר האב.

שכך שנו בברייתא: **מעשה וקדמו בנות לבנים,** והגיעו לירושלים ראשונות. **ונמצא בנות זריזות ובנים שפלים.**

והברייתא לא אמרה נמצאו בנות זוכות ובנים אינם זוכים, משמע שכולם זכו, ורק לענין זריזות בלבד נמצאו בנות זריזות ובנים שפלים.⁽⁴⁾

כלל, וכאילו המנס מעיקרא.

ולפי זה המשנה מחדשת לנו שאף על פי שהאב מינה רק את הראשון ואין ברירה, הוא יכול לאכול. כיון ששה לבית אבות לאו דאורייתא. ולפי זה — "זכה הראשון בחלקו" כפשוטו. ויכול לזכות את האחרים ולתת להם מחלקו מאותו הטעם, שהרי שה לבית אבות לאו דאורייתא.

ותוספות בגיטין כה א סתרו דבריהם כאן, וכתבו שהסוגיא שלנו מדברת אם שה לבית אבות דאורייתא. [ועיין בתפארת ישראל על המשנה שפירש שלמאן דאמר שה לבית אבות דאורייתא מה שכתוב "ומזכה אחיו עמו" היינו שהאב מזכה אותם].

5. ונפקא מינה אם משך ידו מהקרבת ובשעת אכילה חוזר בו ורוצה לאכול. וכן נפקא מינה אם משך ידו אחר שחיטה ונמנה על פסח אחר, אין מיניו על הפסח השני כלום, כיון שהוא מניו על הראשון. [על פי רש"י סוף דף צח ב].

4. רש"י במשנה מבאר שאביהם מינה אותם, וכדי לזרזן אמר שיזדרזו כל אחד להיות ראשון, ויהיה הוא ראש לאחיו "וכך הודיעם". ומשמע מלשון רש"י שהאב הודיע לבניו בפירוש שכולם יהיו מנויים. וקשה, אם כן מה השמיענו התנא במשנתנו?

אך רש"י בגיטין כה א כתב שהאב לא הודיע לבניו מה שבלבו. ונראה שסובר כהמאירי. שהאב לא אמר בפירוש לבניו שממנה את כולם, ומכל מקום אנו אומרים שודאי היה דעתו בשעת שחיטה למנות את כולם. ולא אמר כך אלא לאיים עליהם ולזרזם, ולפי זה מיושב מה החידוש של המשנה.

ובתוספות כאן הביאו שבגמרא בנדירים לו א הוכיח רבי יוחנן ממשנתנו [שמזכה אחיו עמו] כי "שה לבית אבות לאו דאורייתא". והיינו שהקטנים אינם צריכים מינוי מדאורייתא. וקשה שהרי כאן אמר רבי יוחנן שמדובר בהמנס מעיקרא?

ותירצו התוספות שכוונת הגמרא כאן "אמנינהו מעיקרא" היינו שאין צריכין מינוי

גמרא:

שנינו בתחילת המשנה: לעולם נמנים עליו עד שיהיה בו כזית לכל אחד ואחד.

ומקשינן: מאי קא משמע לן? מה בא התנא להשמיענו הרי דין זה פשוט הוא! (6)

ומתריצין: הא קמשמע לן [זה בא להשמיענו]: דאף על גב דאימני [נמנו] עליו חבורה זו, יכולין כל בני החבורה כולם למשוך ידיהם, ונמנין עליו בני החבורה אחרת.

ובזה יש חידוש, שכבר נחלקו בזה רבי יהודה ורבי יוסי [לקמן צט א]:

דעת רבי יהודה היא שאם הסתלקו כל בני החבורה שלקחו את הפסח, אין החבורה החדשה יכולה להמנות עליו.

ואילו רבי יוסי סובר שיכולים בני החבורה החדשה להמנות עליו. (7)

ומשנתנו משמיעה שהדין הוא כמו רבי יוסי, ודלא כרבי יהודה. (8)

שנינו במשנה: נמנין ומושכין את ידיהן עד שישחטו. רבי שמעון אומר עד שזורק הדם.

אמר אבוי מחלוקת שנחלקו חכמים ורבי שמעון, היא לענין לימשך:

דרבנן סברי: אין נמשכין מן הפסח אלא עד שעת שחיטה, שנאמר: [שמות יב] "ואם ימעט הבית מהיות משה".

ודרשו את הפסוק: "אם ימעט הבית" — אם באו בני החבורה להתמעט ולהמשך, יעשו זאת מ"היות משה". שימשכו ידיהם מחיותיה דשה, בעוד היות השה חי.

ורבי שמעון סבר: "מהיות משה". משמעותו מהחיותיה דשה. כל עוד יש מה ל"הוות" בו, שיש עדיין עבודות שצריכין לעשות בו [דהיינו לזרוק את הדם. רש"ש]. (9)

שמדובר שכל בני החבורה הראשונים משכו ידיהם. וכתב השפת אמת שיש לפרש את דברי הגמרא לולי דברי רש"י שמדובר באדם שהשה שלו והמנה חבורה על פסחו. ורוצה להמנות עכשיו עוד אחרים שלא מדעתם של הראשונים. וחידשה המשנה שכל זמן שיש לכל אחד כזית, יכולים הבעלים להמנות מי שירצו. שלא היה בדעתם אלא לתת כזית לכל אחד. עיין שם.

9. ואף על פי שגם לאחר זריקה יש עדיין עבודה של הקטרת אימורין, מכל מקום הקטרת אימורין אינה מעכבת את אכילת הבשר אם נטמאו או אבדו. ואילו בענין זריקה אין הבשר מותר אלא אחר שזרקו את הדם. רש"ש [עיין שם שתיירץ בזה את קושית רבי עקיבא איגר במשניות].

6. לכאורה קשה מדוע דין זה פשוט? הרי מחדש לנו שאם אין כזית לא נמנים! ונראה שכיון ששנינו לקמן צא א "ואפילו חבורה של מאה שאינן יכולין לאכול כזית אין שוחטין עליהן". למדנו שאכילה פחות מכזית אינה אכילה. ואין שוחטין את הפסח עליה. ואם כן פשוט שאם יש הרבה אנשים אי אפשר להמנות יותר אלא אם כן יש לכל אחד כזית.

7. ובלבד שלא יהיה זמן שאין לפסח מנויים כלל, אלא צריך שאחד מבני החבורה החדשה ימנה על הפסח עוד לפני שכל החבורה הראשונה הסתלקה [בגמרא שם].

8. בשפת אמת התקשה: איפה יש רמז במשנה

אבל לענין לימנות, דברי הכל אין נמנים אלא עד שישחט.

דאמר קרא [שמות יב] "ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו במכסת נפשת, איש לפי אכלו תכוסו על השה".

ודרשו חכמים: "במכסת נפשות" — במנין הנפשות.

והדר, אחר כך — "איש לפי אכלו תכוסו" תשחטו.

ומכאן שהמינוי צריך להיות לפני השחיטה.

תניא נמי הכי:

נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט.

רבי שמעון אומר: נמנין עד שישחט, ומושכין עד שיוזק הרב.

מתניתין:

הממנה עמו אחר בחלקו. אחד מבני החבורה השותפין בקרבן הפסח, שהלך ומינה אדם אחר על סמך שיש לו חלק בקרבן.

רשאיין בני חבורה להפרד ממנו וליתן לו את שלו.

והוא אוכל משלו יחד עם האחר שנמנה עמו בחלקו.

והן אוכלין משלהן, בחבורה נפרדת בפני עצמה.

וסובר התנא של משנתנו שאפשר לחלק קרבן פסח אחד לשתי חבורות [וכסתם

משנה לעיל פו א, ודלא כרבי שמעון בכרייתא שם]

גמרא:

איבעיא להו: בני חבורה שהיו ידיו של אחד מהן יפות, שהיה אחד מהם גורגן שממהר לחטוף ולאכול הרבה, ובלשון נקיה נקט התנא.

מהו שיאמרו לו, האם יכולים שאר בני החבורה לומר לו: טול חלקך כשיעור שאוכל כל אחד מיתר אנשי החבורה, וצא!

וצדדי הספק הם:

מי אמרינן האם אנחנו אומרים: מצי אמר להו הא קבילתון — יכול לומר להם: קיבלתם אותי איך שאני, על דעת לאכול בכל כוחי, בדמים ששלמתי להשתתף עמכם.

או דלמא [שמא] מצו למימר ליה יכולין לומר לו: כי קבלינן לתיקוני זביחה. זה שקיבלנו אותך להשתתף איתנו, היה לתקנת הזבח, שצריכים לאכול את כולו בלילה, וכדי שלא להותיר מבושר הפסח שיתפנו אותך, ושיערנוך כאכילת רוב בני אדם.

אבל אדעתא דאכלת טפי מינך, אילו ידענו שתאכל יותר ממה שאנו אוכלים — לא קבלינך לא היינו מקבלים אותך.

תא שמע ממה ששנינו במשנתנו: הממנה אחרים עמו על חלקו, רשאיין בני חבורה ליתן לו את שלו והוא אוכל את שלו והן אוכלין את שלהן.

מאי טעמא רשאיין בני החבורה ליתן לו את שלו?